DE LEONE X. PONTIFICE MAXIMO ORATIO

Habita in Archigymnasio Romano VI. Idus Februarias

A

F. THOMA MARIA MAMACHIO

CHIO ORD. PRAEDICATORUM.

ROMAE, MDCCXLI.

Ex Typographia THOMAE, & NICOLAI PAGLIARINI.

SUPERIORUM PERMISSU.

REVERENDISSIMO PATRI FRATRI

THOMAE RIPOLL

ORDINIS PRAEDICATORUM

GENERALI MAGISTRO

FR. THOMAS MARIA MAMACHIUS

S. F. Q. P.

QVIA ſemper animadverti ſtudioſe te operam dare, ut nequid de illorum gloria excidat, qui aliquo beneficio noſtrum Ordinem auxiſſent; propterea non dubitavi ultro abs Te petere, ut Orationem hanc meam conſecrari tuo Clariſſimo Nomini paterere. Etſi enim minus apte, minuſque polite perſcripta ſit, continet tamen res prae-

clare gestas LEONIS X. P. M. *qui dum vixit, nihil potius habuit, quam ut nullum Officium amantissimi erga Nos ac diligentissimi Principis praetermitteret. Nam & Thomam Cajetanum, cujus eo tempore praecipua erat, ut Tua nunc est, apud Nos auctoritas, in Sacrum Cardinalium Collegium cooptavit, & alios sane multos, quos nunc recensere non vacat, ornavit magnis ac novis honoribus, & quod caput est, Institutum Praedicatorum singularibus privilegiis amplificavit. Quin etiam, ut ostenderet incredibilem quemdam amorem, & omnia in Nobis summa se ac singularia studia posuisse, quae suprema aegritudine correptus opere perficere nequivisset, morti proximus jussit, ut post aliquot ab obitu annos in nostrum hoc Templum suae reliquiae deferrentur, quo saltem corpore apud nos perpetuo esse posset. Quae cum ita sint, eo magis Tibi esse offerenda putavi, quo sentiam, nullam rem, ne minimam quidem esse, quae ad Ordinem Tuo Regimini curaeque subjectum pertineat, quam Tu prae Tuis rebus privatis omnibus non habeas cariorem. Neque vero mea haec tantum est; sed omnium etiam, qui Te norunt communis & pervulgata sententia. Ac Nos quidem in ea magis magisque confirmavit perpaucis ante diebus* BENEDICTUS XIV. P. O. M. *qui ut summa est erga Te benevolentia & voluntate, cum Te semel atque iterum Roma inspectante convenerit, quo & am-*

plecti

plecti Te, & una Tecum colloqui posset; tum rem Tibi gratissimam se fecisse est arbitratus, cum Beati Benedicti XI. Officium *tua cura, industriaque digestum consideravit, probavit ipse per se, postque jam ad Te attulit, promisitque saepe ea se facturum, quae ad decus, & amplitudinem Dominicanae Familiae interessent. Itaque ob illustrem hunc Tuum amorem in Ordinem, atque in eos, qui de ipso bene sunt aliquando meriti, rogo Te etiam atque etiam, ut hanc ipsam Orationem meam Te auspice imprimis atque Patrono in lucem prodire aequo animo feras, ne cui de Tuo studio quidquam intermittere videare. Id si assequar, arbitrabor Leonem quidem in hoc etiam aliquem suorum erga Nos meritorum, me vero, qui Te Patris loco habeo, quique Tuam benedictionem imploro ac postulo, laboris mei uberes fructus reportavisse. Salvum Te atque incolumen diu esse opto.*

Dabam Romae in AEd. Minerv. VII. Idus Martias.

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendissimo Patri Sacri Palatii Apostolici Magistro.

Ph. Spada Archiepisc. Theodos. Vicesger.

IMPRIMATUR,

Fr. Nicolaus Maria Ridolfi Ordinis Praedicatorum Sacri Palatii Apostolici Magister.

ORA-

ORATIO.

QUOD mihi erat optatum maxime, & quod unum ad opinionem hominum, quae eſt de virtute Leonis X. confirmandam augendamque plurimum conducere poſſe cenſebam, hoc ubi ſummo beneficio veſtro datum mihi, atque oblatum eſt, incredibili me primum voluptate laetitiaque perfudit, tum etiam vehementer impulit, ut animum ab omni alia cogitatione ad praeclara Pontificis Optimi geſta illuſtranda, atque in apertam lucem proferenda traducerem. Nam etſi viros pleroſque eloquentia, & eruditione praeſtantes jam inde a ſextodecimo Saeculo ad annum uſque ſuperiorem de hoc genere laudum copioſe ornateque dixiſſe intelligerem; non ignorabam tamen, ob rerum copiam & ubertatem illuſtria quaedam facta fuiſſe ab illis ſilentio praetermiſſa, quae certe ſi producta fuiſſent, plurimum dignitati hominis attuliſſent lucis & ornamenti. Ego vero quum diu in ea Urbe, in qua Leo Pontifex ortus, eductus, & in bonis artibus a viris doctiſſimis inſtitutus, & poſt ubi jam rerum ſummam eſſet adeptus, aliquando verſatus fuerat, conſtitiſſem, itaque me in hiſtoriis, quarum ſunt plenae illius loci memoriae oblectaſſem, ut multum temporis in eis pervolvendis intelligendiſque conſumerem, id mihi praecipue conſequutus eſſe videbar, quod in privatis monumentis aliqua offendiſſem, quae ſi pervulgatis atque communibus eſſent adjuncta, plurimum ad decus, & laudem tanti Principis conferre poſſe exiſtimabam. Verebar autem ne ſi hoc tam idoneum tempus, atque haec tam apta tamque opportuna occaſio mihi eſſet ademta, quae tot vigiliis laboribuſque adhibitis collegiſſem, aut ſepulta diu jacerent, aut iujuria temporum extabeſcerent. Nunc tamen eſt cur ingenti gaudio cumuler, quod ſummo conſenſu, graviſſimoque imprimis atque maximo omnium veſtrum judicio id tempus ſit datum, ut bonarum artium patroni: bonarum autem artium? immo vero diſciplinarum omnium, legum, judiciorum, Sacrorum Ordinum, Urbis, Religionis defenſo-

ris, ac vindicis nomen, & gloriam celebrarem. Ac decet quidem ejusmodi laudatio amplissimum consessum vestrum, qui admirabiles in omni doctrina progressus fecisse videmini, quum singularia Leonis erga homines merita, magna sui parte contineat, reconditis in artibus atque in quadam litterarum varietate versatos. Quid enim Vobis tam jucundum auditu, & cognitu esse potest, quam ex infinita pene multitudine hominum extitisse unum, qui diligentem navarit operam, ut deserto atque jacenti Ordini vestro non solum manus porrigeret, sed etiam pristinam restitueret dignitatem? Nam video equidem non eam fuisse illius temporis rationem, ut qui se ostentarent, quamquam minus valerent ingenio, hi umquam ad Cathedras, aut ad dignitates, quae sunt cum eruditione conjunctae, possent irrepere. Hac enim abusione suus adimitur dignitatibus honos, peritque funditus Ordinum majestas, & amplitudo. Inerat quippe in liberali Pontifice vehemens quaedam de omnibus bene merendi cupiditas; sed in beneficentia delectus erat meritorum. Noverat enim doctos ab imperitis acute distinguere, cavebatque diligentissime, ne quis honoribus iis afficeretur, qui proprii essent eruditorum. Qua sane liberalitatis, gravitatisque judicii laude, cum nihil rarius, nihil ad amplitudinem hujus loci accommodatius esse rear, agam equidem, ut quam late patuerit, compertum vobis, & cognitum esse possit.

Sed antequam ad eam orationem venio, quae est de liberalitate, videntur ea mihi paucis exponenda, quae de beneficio in sapientem collocando & praeclare dicta sunt a majoribus, & scripta accurate & a me saepe ac multum animadversa, ut constituta hujus munificentiae notione, haec tanta Pontificis Optimi virtus non ab ostentatione, sed a voluntate profecta esse intelligatur. Ego enim sic existimo: proprium esse illorum, qui primas in Republica partes obtinent, ut summa ope ac diligentia coli, & observari curent studia litterarum. Qui sane locus magnus in politicis est a Platone (1) Aristotele (2) totaque juris publici peritorum familia tractatus uberrime (3). Hi namque res a memoria sua propter vetustatem remotas considerantes, multas urbes constitutas, plurima bella restincta, optimas societates, firmissimas amicitias viderunt fuisse doctrina, & eloquentia comparatas. Habent enim hoc sibi

(1) Plato *lib.7. de legibus pag.893. seqq. edit. an.1602.*

(2) Aristoteles *lib.7. Politic. cap.8. pag.581. & lib.8. cap.2. seqq. pag.603. seqq. tom.3. edit. Paris. an.1654.*

(3) Puffendorf. *de J. N. & G. lib.2. cap.4. Heinec. P. J. N. & G. §.188. & alii plerique.*

ſibi praecipuum, qui ſeſe litteris dediderunt, ut non in negotio ſolum, ſed in iis quoque rebus, quae languorem afferunt ceteris, cum virtute, & dignitate verſentur. In otio quippe, in quo inertes homines nihil agendo male agere diſcunt, longe fugato omni genere vitiorum, in legendo, aut in ſcribendo ſtudium operamque conſumunt, quaerunt ſedulo quid faciendum, aut quid fugiendum ſit, quid laudi, quidve contra vitio detur: inſpiciunt tamquam in ſpeculum vitas majorum, ſibique ex aliis ſumere exempla conantur; ac ne plura, quae ſunt pene innumerabilia, conſecter, leges naturae, magiſtratuum inſtituta, quae ſunt de civibus, de pace, de bello, de ſociis, & jura Sacrorum inveſtigant diligentiſſime, ut caput, famam, atque ſortunas bonorum, rempublicam quoque ac Religionem in negotio poſſint defendere. Coli autem diſciplinae profecto nequeunt, niſi praeſto adſit vis & copia magna virorum excelſo ſubactoque ingenio praeditorum, qui ſtudioſae juventuti viam ſternere poſſint ad veritatem. Sed cum hoc tantum onus imponere nemo ſapienti poſſit, nihil ut ei putet licere neſcire, partitionem quamdam artium faciat Princeps neceſſe eſt, curetque vehementer, ut qui Theologiae, aut juris dicundi laude, aut quavis alia facultate ceteris antecedunt, in ea ſe quam norint diſciplina exerceant, nequis interdicto cum iis contendat, aut eos ex jure manu conſertos vocet, quaſi temere in aliorum poſſeſſiones irruerint. Atque hos quidem omnes, quorum vita perſpecta in litteris eſt, obſervare, & venerari, & ornare etiam beneficiis debet, ut his quoque generibus ſtudiorum ſint expoſita praemia, vel ad gratiam, vel ad opes, vel ad dignitatem.

Ad Leonem nunc oculos mentis advertite; videte, quo tandem modo ad ſtatas eas regendae augendaeque Reipublicae leges, provectioris vitae rationem accommodaverit. Nam tacitus equidem praetereo, quae illius jam pueri erga Politianum (1) Urbanum Valerianum (2) Gentilem (3) & Demetrium Chalcocondylam fuerint me-

(1) His namque Magiſtris uſus eſt jam inde a puero. Teſtantur id de Politiano Petrus Alcyonius *in Medice Legato Poſteriore pag.*243. *edit.an.*1707. Eraſmus Roterodamus *Epiſt.*174. *ad Leon.X. col.*149. *Tom.*3. *p.*1. *edit. Amſtel. an.*1703. Voſſius *lib.*3. *De Hiſtoricis Latinis cap.*8. *pag.*195. *Tom.*4. *edit. Amſtel. an.* 1699. *&c.*

(2) De Urbano Valeriano Minorita eruditiſſimo, Orientaliumque linguarum peritia claro multa habet Pierius Valerianus *lib.*2. *de Litterator. infelicitate pag.*398. *edit. an.*1707.

(3) Gentilem, qui poſt ad Epiſcopatum Arretinum evectus fuit, Leonem jam puerum inſtituiſſe memoriae traditum eſt ab Alcyonio *lib. mox indicato pag.*244.

rita (1). Ejusmodi namque laudes Patri, vel Proavo, vel reliquis Mediceorum familiae ornamentis acceptae referri possent, qui singularibus propositis praemiis, viros in omni doctrina exercitatos, cum ex aliis regionibus, tum e media imprimis Graecia Florentiam acciverunt, ut extinctas, atque abolitas fere disciplinas in lucem atque in societatem hominum revocarent (2). At vero illius gloriae, quam Cardinalis, aut Pontifex Leo consequutus est, socium habuit neminem: tota illa quantacumque fuit, tota inquam, ipsius fuerit necesse est. Nihil sibi ex ea laude parens, nihil avus, nihil familiaris, nihil magister decerpsit.

Vix enim ex ephebis egressus, accepta ab Innocentio Pontifice (3) purpura, tanta perspicacitate, tanta eruditione, tanta prudentia, & providentia valuit, ut quod numquam alicui id aetatis contigerit,

(1) Alcyonius *l. c. pag.* 247. sic inducit Julium Medicem alloquentem Johannem Legatum, qui in Pontificatu Leonis nomen adsumsit. *Quid dicam de tua litterarum Graecarum scientia & dicendi facultate? Hanc enim quamquam ab ineunte pueritia hausisti a fontibus Atticis, quos tibi aperuit Demetrius Chalcocondylas Atticae eloquentiae sua memoria facile princeps.*

(2) Cosmum Proavum, Petrum Avum, Laurentiumque Medicem Leonis X. Patrem de litteris optime fuisse meritos testata imprimis, ac pervulgata res est. Nam praeter ceteros sapientes viros, quos magno numero fuisse constat, Graecos potissimum coluere, quorum opera artes, & facultates liberales omnes, quae vicissitudine temporum interciderant, in Italiam sunt revocatae. Adeundi Paulus Jovius *lib.* 1. *de vita Leonis X. pag.* 13. *Tom.* 1. *Oper. edit. an.* 1577. Lilius Gregorius Giraldus *Parenaes. Advers. Ingratos pag.* 521. *seq. tom.* 2. *edit. an.* 1580. Nicolaus Leonicenus in Epistolis ad Angelum Politianum, quae exstant *apud Politian. lib.* 2. *Epistolarum pag.* 17. 20. 21. *edit. an.* 1553. & Joannes Michael Brutus *lib.* 1. *Histor. Florent. pag.* 19. *edit. an.* 1562. Et Marsilius Ficinus *lib.* 1. *Epist.* 1. *seqq.* Renatae sunt autem litterae in Aedibus Mediceis, quas nunc, summo magnorum virorum commodo obtinet amplissima Riccardiorum Familia. Merito sane Johannes Lamius Florentiae decus in Epistola ad Bernardinum Riccardium *Vol.* 1. *Deliciar. Erudítor. Munifico*, inquit, *Musas Musarumque Alumnos patrocinio tueris, ac foves; & me imprimis Tu Paterque tuus peculiaribus iisque maximis beneficiis obligavistis. Nam quum mei a nemine ratio hic haberetur, despectusque solum vertere iterum meditarer, vos uni me bono animo esse, & praesidio vestro atque opibus adjutum, in patria Urbe permanere, voluistis &c.*

(3) Angelus Politianus *lib.* 8. *Epist.* 5. *Ad Innoc. VIII. pag.* 106. *Facere*, inquit, *non possum, quin tester apud Te Summe Pontifex Innocenti subitum hoc animi gaudium; quod adolescentem nostrum Johannem Laurentii Filium, Florentinae Reipublicae delicias, tuorum numero Fratrum, summique Senatus Collegio adoptaveris .... Quid ipso Johanne Cardinali nostro perfectius? .... Ita natus, & factus, ita altus atque educatus, ita denique eruditus, atque institutus hic est, ut nemini secundus ingenio, nec aequalibus industria, nec praeceptoribus litteratura, neque gravitate Senibus concesserit ..... Protinus autem, quam est in lucem susceptus, multis magnisque praesagiis in hanc erudiri spem coepit. Et quoniam tale de se specimen dabat, ut istius, jamtum virtutis faceret fidem, compulsus fama Ludovicus ille Francorum Sapientissimus, idemque Sanctissimus Rex, ne summi quidem Archiepiscopatus fastigio indignum hunc esse, plane adhuc puerum, est arbitratus.*

gerit, Summo eidem Pontifici & in Ecclesiae, & in Patriae (1) quoque suae ditione Legatus, aptum se omnino praebuerit, qui ingentem rempublicam regere posset ac moderari. Itaque ut omnibus talem se in imperio futurum ostenderet, qualem antea cognitum judicassent, nihil potius habere videbatur, quam eorum obsequi studiis, qui doctrinam sibi aliquam comparassent. Quid enim ego Sapientium virorum familiaritates? quid Philosophorum, peritorum, juris, perfectorum hominum dicendo, Poetarumque elegantissimorum quotidianam assiduitatem atque frequentiam? quid honores illis adhibitos? quid praemia ipsa commemorem? Difficile est enumerare quot viri, quanta scientia, quantaque in suis studiis varietate eo tempore Florentiae versarentur. Praestabant rerum grammaticarum Graecarum inprimis, & Latinarum peritia Demetrius Chalcocondylas (2) Lascares (3) Michael Marullus (4) Thomas Linacrus (5) & Angelus ille Politianus,

(1) Angelus Politianus *lib.4. Epistola 2. ad Jacobum Antiquarium pag. 94. Auctor*, inquit Laurentii Filius, *annorum duodeviginti Johannes, & Cardinalis Amplissimus . . . Pontifici Maximo non in Ecclesiae Patrimonio dumtaxat, sed in Patriae quoque suae ditione legatus, talem tantumque se, tam arduis negotiis gerit, & praestat, ut omnium in se mortalium oculos converterit, atque incredibilem quamdam, cui responsurus planissime est, expectationem concitaverit*. Consule etiam Jovium *lib. 1. de Vita Leonis X. pag. 15.*

(2) Jovius in Elogiis pag. 55. *Tom. 1. operum Demetrius Chadcocondylas*, inquit, *vir utique lenis & probus Scholam Florentiae instauravit desertam ab Argiropylo, & a Politiano deficientibus Graecis occupatam . . . . . Mansit Demetrio honestus gratiae locus apud Laurentium* (Medicem) *vel infesto, & obique semper incessente Politiano, qui cum neminem e latinis sibi parem pateretur, Graecis ipsis eruditior existimari volebat. Divisit idcirco munera Laurentius, ut aemulationis lites dirimeret, & filii praeceptorum contentione ad discendum accenderentur*. Demetrii laudes celebrant Pierius Valerianus *lib. 2. de Litterat. Infel. pagin. 335.* Petrus Alcyonius in *Medice Legato Prior. pag. 69. & in Poster. pag. 247.* Lilius Greg. Giraldus *Dialogo 2. De Poetis sui Tempor. pag. 399. Tom. 2.* & Michael Marullus *lib. 3. Epigr. ad Laurentium Medicem*.

(3) De Lascare consuli poterit Jovius *in Elogiis Virorum Doctor. pag. 59. T. 1. & lib. 1. de Vita Leonis X. pag. 13. T. 1.* quo loco de Laurentio Leonis Patre loquens: *Nec Florentiae*, inquit, *deerant Graecarum, ac Latinarum litterarum Clarissimi Professores, aliique ingenio atque facundia insignes quibuscum familiarissime vivebat. In iis fuere Picus Mirandula; Politianus, Marsilius Ficinus, Christophorus Landinus, & ex Graecis Joannes Lascares, & Demetrius Chalcocondylas &c.* De Lascaris eruditione singulari haec habet *Leo X.* Epist. ad Marcum Musurum Cretensem *lib. 4. Epistol. Petri Bembi Epist. 8. pag. 31. Johannes Lascaris vir propter suas virtutes, & multam in iis Litteris* (Graecis) *doctrinam, mihi valde carus*. Vide *lib. 2. de Infelicitate Litterator. Pierii Valeriani pag. 336. seq.*

(4) Michael Marullus vir Graece & Latine doctus, cujus exstant elegantissima Epigrammata ad Laurentium Medicem, & alia quaedam opuscula; non solum ab Jovio in Elogiis Virorum Doctorum *pag. 52.* sed etiam a Pierio Valeriano *lib. 2. de Litteratorum Infelicitate pag. 352. seq.* celebratur.

(5) De Thoma Linacro hæc habet Jovius *in Elogiis pag. 119. Ad perdiscendas Graecas Litteras in Italiam profectus, Florentiae Demetrium, & Politianum audivit, eaque enituit morum suavitate atque modestia, ut a Magno Laurentio liberis suis familiari studiorum consuetudine, quamquam aetate major, socius adderetur. Inde vero multis variae doctrinae ornamentis adauctus . . . . ad Urbem contendit.*

qui praeterea (1) tanta eloquentiae artisque poeticae laude valebat, ut in hoc genere studiorum, in quo perraro exoritur aliquis excellens, veteres omnes aequasse videretur. In Platonis doctrina principem sibi locum vindicabat Marsilius Ficinus (2) cujus tantum erat flumen ingenii, tantaque cognitionum vis atque copia, ut Academicos, qui ante viguerant, quod pace veterum dictum volo, longo post se intervallo relinqueret. Florebat autem unus omnium maxime Johannes Picus Mirandula, quippe qui multarum disciplinarum infinitam pene materiem scientiae cogitatione comprehendisset. (3) Nihil de Vespuccio (4) loquar, nihil de Landino (5) nihil de Hieronymo Benivienio,

(1) Nolo equidem recensere hoc loco Scriptores eos, qui Politiani laudes celebrarunt. Sunt enim pene infiniti. Hoc uno Petri Danielis Huetii viri eruditissimi testimonio utar, quod maxime ad rem facit. *Huetian.* §.3.*pag.* 19. *Edit. an.* 1723. *Politien*, inquit, *se signala principalement dans les belles Lettres. Son stile en prose, & en vers est plein d' elegance, & d' agremeent .... Cette Ode* (que publia son ami Landin) *est un Chef-d'oeuvre, & j'ose l' egaler aux plus belles d' Horace.* Sunt qui pessime hominem obiisse dictitent. Sed injuria. Nam *in memoriis mortuorum Coenobii Florentini S. Marci FF.Praedicator*: qua in Ecclesia sepultus est, P.Robertus Ubaldinus testatur, se quidem praesto fuisse Magistro quondam suo agenti animam, seque jam Deo O. M. commendanti. Quin etiam petiit Politianus ab Ubaldino S. Dominici habitum, cumque facile obtinuit paullo ante mortem, quemadmodum Ubaldinus ipse memoriae tradidit. Hoc ego monumentum Cl.Viro Salvino Salvinio Canonico Florentino communicavi, quo *in Vitis Canonicorum Ecclesiae Florentinae*, quas brevi ut arbitror in lucem edet, hominem a calumnia liberare posset.

(2) Angelus Politianus *lib.Epigramm.* *p.*594.

Mores, ingenium, musas, sophiamque supremam

Vis uno dicam nomine, Marsilius.

Videri possunt Scriptores illius temporis, quo Marsilius vixit, fere omnes, qui eum passim summis laudibus ad caelum usque extollunt.

(3) Johannes Picus Mirandula, *ingeniorum Phaenix*, omnis doctrinae laude floruit. Hujus vitam eleganter perscripsit Johannes Franciscus Picus Mirandula ejus Nepos. Laudatur a Politiano, a Ficino, ab Alcyonio, a Pierio Valeriano, a Marullo, & a sexcentas aliis quos numerare non vacat. Jacet in Templo Sancti Marci Florentiae.

(4) Vespuccium Canonicum Florentinum celebrat Marsilius Ficinus *lib.* 3.*Epist.* 21.*pag.* 731. *T.* 1.*oper. edit. an.* 1561. Ac merito ille quidem. Fuit enim Georgius in Veterum cum Graecorum, tum Latinorum doctrina mirifice exercitatus. Summa fuit ejus dum *laicus* esset, cum Laurentio Medice consuetudo. Post Dominicanae familiae in Coenobio S.Marci nomen dedit, ut ex Ms. *Chronico Professiomum, &c. ejusdem Coenobii* liquet: Inde Renatum Hierusalem & Siciliae Regem, & Americum Vespuccium Nepotem suum, cujus tanta est celebritas, & fama, in rebus grammaticis instituit, quo tempore Sextum Philosophum e Graeco in Latinum sermonem vertebat. Praestat Americi verba referre, quod rara sint & ad Georgii nostri laudem conducant. Sic ergo ille in Epistola *ad Renatum Regem*: *pag.* 832. *Spero*, inquit, *quod Tua M. me de clientulorum suorum numero non excludet, ubi recordabitur, quod olim mutuam habuerimus inter nos amicitiam tempore juventutis nostrae, cum grammaticae rudimenta imbibentes, sub probata vita, & doctrina Venerabilis, & Religiosi Fratris de S. Marco, Fr. Georgii Antonii Vespucci avunculi mei pariter militaremus. Cujus avunculi vestigia utinam sequi potuissem, alius profecto essem quam sum.*

(5) Chrystophorus Landinus Politiano, Ficino, & Laurentio Mediceo familiariter usus est. Praestitit Latinarum, Etruscarumque rerum peritia singulari. Illustravit Plinium, Horatium, & Dantem Allighierium eruditiss. animadversionibus: Hinc ab Angelo Politiano commendari meruit qui: *Ode ad Horat.Flaccum*: v.21. haec habet:

Talem Te choreis reddidit, & lyrae

Landinus veterum laudibus aemulus, &c.

nio,(1)quorum, ob multiplicem litteraturam incredibilis erat apud omnes existimatio. Cum his una Johannes (nam Cardinali adolescenti id nomen erat) quoad posset atque liceret tempus continenter transigere, regia plane munificentia eorum aliquos, quorum tenues erant opes, locupletare, (2) omnes denique favore & gratia sibi conciliare studebat. Mirabantur hi quidem certe magnum Johannis ingenium, magnum item & ad optima quaelibet natum animum, tum omnem liberalem, & dignam homine nobili ab eo partam eruditionem. Sed quid ego hi dico tantum? Civium ille universorum ad se ora oculosque converterat, quum in eam singulos, cui deinde respondit, expectationem concitavisset. Quamobrem mirabile dictu est, quam jucundam virtutis nominisque sui memoriam reliquerit omnibus, quo tempore Florentia ipse decessit.

Sed agite, atque hujus profectionis caussam, quoniam permagni ad Leonis gloriam interest, ex iis quae dicam cognoscite. Creverat jam aetate aliquanto, cum circumspectis rebus omnibus summam fecit cogitationum suarum; quam breviter, si potero, explicabo. Videbat quidem solertissimus adolescens plurimum se in poeticis, atque in rhetoricis profecisse; Philosophorum quoque dogmata sibi esse comperta; tenere praeterea se veterum exemplorum vim, atque copiam; restare tamen sacri civilisque juris scientiam, rerumque plurimarum comprehensionem, sine qua, in persona praesertim & dignitate, verborum volubilitas inanis est atque irridenda. Itaque Pisas, quo Laurentius Medices peritissimos canonum, civiliumque legum cultores vocaverat, ut in utraque facultate juvenes instituerent, proficisci adolescens decrevit, idque consilii quam ocissime potuit, exequutioni mandare non dubitavit. (3) Deus Immortalis! Tantane esse in Principe aliquan-

 do

(1) Meminit Benivienii Johannes Franciscus Picus Mirandulanus in Vita Joh. Pici. Neque vero ille solum, sed alii etiam plerique, qui ea aetate florebant. Exstant ejus etiamnum opuscula quaedam, & Apologia adversus Hieronymi Savonarolae obtrectatores. Conditus est in Templo S. Marci in eodem tumulo, quo & Johannes Picus Mirandula. Est autem eorum epitaphion hujusmodi.

Johannes jacet hic Mirandula cetera norunt,
Et Tagus, & Ganges, forsan & Antipodes.
Obiit anno salutis MCCCCLXXXIX. Vixit annos XXXII.

Hieronymus Benivenius, ne disjunctus post mortem locus ossa seperaret, quorum animos in vita conjunxit Amor, hac humo supposita poni curavit. Obiit anno MDXXXII. Vixit annos LXXXIX. Mens. VI.

(2) Vide Marsilium Ficinum *lib. 9. Epistola* 10. *ad Johannem Medicem pagin.* 898. *& Epistola ad eumdem, quae est praefix. Interpret. Latinae lib. de Mysteriis Jamblichi*, & Petrum Alcyonium *in Medice Legato, pag.* 16. *seq.*

(3) Jovius *lib.* 1. *De Vita Leonis X. pag.* 13.

do potuit erga ſtudia litterarum propenſio? Novum id eſt, Auditores, & ante hoc tempus inauditum. Quid enim rarius dici, aut commemorari poteſt, quam Cardinalem Ampliſſimum, in maxima celebritate, atque in oculis civium verſari ſolitum, amicis, patria, ampla & magnifica domo relicta, in ea ſe loca transferre, in quibus publicae vigent Academiae, ut aliis ſe tradat in diſciplinam? Ac Piſis quidem ille rationem invenit & modum, quo erga ſapientes homines magis magiſque beneficus eſſe poſſet. Nihil eo tum temporis blandius, nihil benignius, nihil liberalius fuiſſe crediderim. Atque utinam majores noſtri litteris tradidiſſent, quae illius tunc fuerit pietas erga Philippum Decium (1) & ceteros Piſani Athenaei moderatores, quorum praeſtabilis erat in univerſo jure ſcientia, haberet profecto immenſum, pene dixerim, campum, in quo libere vagari & exultare poſſet oratio. Ego certe quoties illius in viros doctos officia, ſtudiaque conſidero, & varia dicta atque facta animo colligo, (2) in eam facile inducor opinionem, ut arbitrer, conſueviſſe Adoleſcentem invitare omnes ad ſe, hortari ut frequentes venirent, polliceri eis ſtudium quidem ſuum & operam, ſine ulla exceptione aut laboris, aut occupationis, aut temporis, gratiam demum & auctoritatem quantum poſſet, quantumque valeret. Nullam enim rem eſse putabat, in qua ipſe Reipublicae plus umquam prodeſſe poſſet, nullam, quae ſuis civibus gratior, aut optatior eſſe deberet, quam viros tanta doctrinae laude cumulatos officio, obſervantia, indulgentia, liberalitate ſibi, familiae, patriae quaſi vinculo quodam conjungere.

Ejuſmodi igitur animo adverſus Piſani Lycei Doctores cum eſſet, in quantum luctum & laborem detrudi debuit, cum Patris hortatu Romam migrare compulſus eſt, ut ab Innocentio Pontifice vitae recte magnificeque inſtituendae rationem edoceretur? (3) Incredibile memoratu eſt.

(1) Pilippus Decius celebris Juriſconſultus Piſis docebat, quo tempore Johannes Cardinalis eodem ſe contulit, ut in utroque jure poſſet inſtitui. Vide Jovium in Elogiis *pag.* 164. & Freherum *in Theatr. Viror. Eruditor. Tom.* 1. *P.* 11. *pag.* 84.

(2) Leo X. Epiſtola ad Johannem Franciſcum Picum Mirandulam: *Nobis*, inquit *ſemper peculiare fuit, quod & domus noſtra quoque antea obſervavit, eos homines libenter & amplecti, & fovere, qui aliqua doctrinae, & virtutis conditione praeſtarent.* Et apud Petrum Alcyonium *in Medice Legato Priore pag.* 16. *Nec ſane*, inquit, *odioſum cuique eſſe putaverim teſtificari me ſemper operam dediſſe antequam Innocentius VIII. Pontifex Max. me in ſummorum Antiſtitum numerum coptaret, ut dignus viderer tanti Pontificis judicio, & honore, quo ille ſua nominatione me decoraturus erat. Quod ſi mox tanto honore praeditus, religionis laudem ſtudioſius ſpectavi, ... ſi afflictam optimi cujuſque fortunam ſublevavi, ſi litteratis praeſidio fui, certe nihil aliud videor mihi feciſſe, niſi id quod ex officio a me fieri oportebat.*

(3) Paulus Jovius *lib.* 1. *de Vita Leonis p.* 4.

est, quam hoc Laurentii consilium Johannis animum perturbaverit. AEgre acerbeque ferebat divelli se ab eorum societate, qui familiam in jure civili ducebant. Optimo namque atque amplissimo quoque dignissimam esse arbitrabatur cum hoc genere hominum diuturnam disserendi confabulandique rationem. Errare scilicet censebat eos, qui sermonibus ejusmodi nolunt personas tam graves illigari; quasi vero clarorum virorum aut tacitos congressus esse oporteat, aut ludicros sermones, aut rerum colloquia leviorum. Age vero dum Romam se contulit, nonne tempus omne quod a negotiis vacuum habebat, hoc totum quantum erat, vel in legendo, vel in colloquendo cum sapientibus consumebat? Quod si casu quodam sinistro atque infesto dum in hac Augustissima Urbe ad sui nominis gloriam alias etiam minus notas minusque pervulgatas conabatur adjungere, de adversa Patris valetudine, de instante morte deque interitu ipso certior factus cum magnis itineribus Florentiam (1) versus contenderet, dolere primum, & graviter pati jacturam, gemere deinde, & lacrimari cepit, quod suavissimum ipse parentem, litterae vero patronum ac vindicem amisissent; sopito tamen aliquanto maerore nihil sibi reliqui esse putavit, quam ut se ad aemulationem excitaret. Cogita, sibi ipsi dicere videbatur: qui sis; quid dare populo Florentino possis; quid reddere majoribus tuis debeas. Circumstant te summae auctoritates, quae te oblivisci laudis domesticae non sinant, quae dies noctesque commoneant: Sapientissimum tibi Patrem, gravissimum Avum, optimum Atavum fuisse. Si Laurentii in bene de doctis merendo studium, si Avi Petri, Cosmique Proavi liberalitatem aemulari contenderis, intelligent quidem omnes, magnam te et maxime utilem, & prope depositam Reipublicae partem suscepisse. Ac verbis sane rerum exitus mirifice responderunt. Major tunc atque frequentior cepit esse in Mediceas Ædes eruditorum concursus, & modo se in poeticis cum Graecis tum Latinis exercere omnes, modo de doctrina Platonis, modo de legibus, & institutis majorum differere.

Lux quaedam Urbi Florentiae videbatur oblata; sed ea certe, maximo bonarum artium detrimento, diuturna esse non potuit: cum cives nescio qui (2) partium studio inflammati, & spe novi generis praedae incitati ad vim, ad manus, ad cędem, ad direptionem, id obtinuissent, ut civis optimus furori, telis, & minis cedere, patriamque ipsam desere-

re

(1) *Jovius lib. 1. de Vita Leonis X. pag. 15.* (2) *Jovius ibid. pag. 16.*

re cogeretur . Ac nemo quidem repetere sine lacrimis potest improborum hominum cum turba , & colluvie plebis in aedes musarum irruptionem, vastitatem domus, clamores immodicos, quibus Johannes ejusque Fratres vocabantur ad necem. Venit mihi in mentem illius temporis quo Cardinalis florentissimus benevolentia litteratorum,& optimè de salute ac dignitate patriae meritus, singulari Divini Numinis providentia ex illa flamma, periculoque evolavit, & post ubi jam res domus afflictas, spemque reditus nullam fuisse animadvertit , peragravit Italiam, Gallias, atque Germaniam, ut exteris ea beneficia conferre posset, quae sui recipere detrectassent (1). In hoc enim exilio tam diuturno, tam molesto, tamque difficili, an quidquam putatis de Johannis liberalitate dereptum ? Habuit ille etiam tum, habuit, inquam, sapientissimos in locis plerisque homines, quos magno sumtu aleret, singularibusque beneficiis , ut ferebant tempora, cumularet (2). Non sum nescius, fuisse aliquos, qui Juvenem serio admonerent, ut sibi a tantis largitionibus temperaret: venturum enim tempus, ajebant, quo rei familiaris inopia, neque alios, neque se ipsum sustentare posset (3). Sed ille: ego ne, inquit, ut deseram meos? egone ab iis divelli patiar ? (4). Viris excelso animo praeditis magno semper Deus praesidio fuit & adjumento. Itaque haec solitudo, haec inopia, haec aerumnarum vis atque multitudo, non periculum mihi, sed praesidium denunciant, neque solum, ut quieto, sed etiam ut magno sim animo adhortantur. O vocem dignam homine liberali, magnanimo, sapiente! Tantumne amor erga doctos viros valere aliquando potuit?

Quod si tantum in squalore atque in tristitia valuit, quantum rogo censetis eum in summo imperio valuisse! Post decem & octo annorum exilium, civitati restitutus , cum ibi aliquantum temporis versatus esset, nunciatum est decessisse Julium Pontificem (5). Nihil ergo cunctatus Romam se confert, paulloque post in Sacris Patrum comitiis Pontifex ipse deligitur. Nequeo illa bonorum quanta fuerint gaudia judicare. Quo enim Senatus Apostolicus die laetior? quo plebis (6), quo Civium omnium generum atque ordinum, quo virorum doctrina praestantium concursus umquam frequentior? Tum sane populus Romanus universus non unius diei gratulationem, sed aeternitatem

(1) Jovius *lib.1. pag.25.*
(2) Jovius *lib.11. de Vita Leonis pag.30. Alcyonius in Leg. Med. pag.48.*
(3) Jovius *ibid.* (4) Jovius *ibid.*
(5) *Jov. de Vita Leonis p.56. Paris Crassus in Diar. ad an.1513.*
(6) Paris Crassus in Diar. quod extat Ms. in Biblioth. *S.M.S.M.*

tatem quamdam, & immortalitatem apprecari se novo Pontifici multis indiciis demonstravit. Eum quippe Rectorem, eum Principem, eum Pontificem sibi contigisse videbant, qui orbi Christiano quanta, non dicam sperare, sed ne animis quidem concipere possent, beneficia collaturus, qui invecturus beatissimum saeculum, qui omni liberalitatis ac munificentiae genere, ut antea Cardinalis fecerat, sapientes omnes, artifices, plebemque ipsam expleturus esset. Nec vero sua illos fefellit opinio. Nam Leo, uti se ad Petri Sedem evectum vidit, continuo ad gloriam, & amplitudinem Urbi restituendam, & ad augendam rempublicam litterarum adjecit animum (1).

Neminem esse hominem arbitror, quem praetereat, plurimum esse in Principe laudandam dijudicandi, discernendique doctos ab imperitis & ardelionibus facultatem. Fit enim fere ut magistratus inscientia omnia passim turbentur, virtutum praemia indigni rapiant, & qui ultro ridiculi facetique scurrae videri volunt, singularibus, & novis honoribus decorentur. Etenim quum facultatem eam profiteri soleant, qua cachinnos excitent, salsi nimirum, atque arguti censentur esse, quocirca non regendis tantummodo Cathedris, sed populis etiam gubernandis, instituendisque præficiuntur. Quare nihil est, quod imperiti, minusque cauti Principis tempore genus hoc nebulonum non audeat; nulla dignitas est ad quam non aspiret, nullum Collegium Litteratorum, in quod irridendo denteque maledico ceteros lacerando, eorum gratia, & potentia non invadat, qui profecto, quo plus propter nobilitatem possunt, eo minus quantum possint deberent ostendere. Ita fit, ut paucorum vitio multorum gloria concidat, totiusque Ordinis splendor existimatioque tollatur. Quamobrem jure boni omnes laetari vehementer solent, quoties eos sibi divinitus datos esse Duces intelligunt, qui cum opibus, solertia, dexteritateque ingenii polleant, tum justitia, & liberalitate censeri, praeclarique apud sapientes haberi desiderant. Si cui autem hoc tantum ingenium largita natura est, hunc ego Leonem Decimum fuisse defendo. Numquam enim animum inducam, ut arbitrer, defuisse illi admirabilem quamdam celeritatem dijudicandi quid hominis cujusque facultas valeret, qui tam argute conjiciebat, quae esset aequa viribus uniuscujusque materia, qui ex libris in lucem quotidie prodeuntibus, apposite solebat distinguere, uter esset praestantior, is ne qui Romae, an is, qui alibi vitam degeret, qui neminem digni-

(1) *Jovius lib.3. de Vita Leonis pag.58.*

dignitate, aut officio ullo donatum voluit, qui ad illud natus non esse videretur. Vos ego, sapientissimi viri appello, vos testor, quos mihi Divina quaedam sors dedit auditores: dicite quos ille viros diligenter undique conquisitos Romam vocaverit, ut Athenaeum hoc vestrum, quod, nescio quo fato jacebat, rursum industria sua erigeret, pristinaeque redderet majestati. Quis enim ea aetate Hieronymo Buticella (1) in jure dicundo? Quis Augustino (2) Svessano in Philosophicis? Quis Christophoro (3) Arretino in Medicis? Quis Jano Parrhasio Consentino in liberalibus disciplinis exercitatior (4) fuit? Quid? Donatus Polius (5), Celsus Mellinus (6) Thomas Phaedrus (7) Antonius Amiterninus (8) Augustus Valdus (9) politi imprimis homines, nonne recondita quadam eruditione praestiterunt? His doctoribus adhibitis, laus Academiae vestrae ita ducta ab humili pervenit ad summum, ut nulla tum esset in Europa, qua cum non posset de celebritate contendere (10). Illud unum desiderabatur, ut sermonem Atticum Graeciae languenti eriperet, & in hanc Urbem, atque in hoc Augustum Lyceum perferret, quemadmodum ex ea regione artes omnes, & disciplinas majores ejusFlorentiam ante transtulerant. Conjecit ergo oculos solertissi-

(1) Hieronymus Buticella Papiensis gravis imprimis ac celebris juris consultus in Romano Athenaeo sub Leone X. jus civile summa cum laude explicavit. *Jov. lib.3. de Vita Leonis X. pag.58.*

(2) *Jov. ibid.*

(3) Jov. ibid.

(4) Extat ad Janum ParrhasiumPetri Bembi nomine Leoni X. data Epist. *lib.9. Epist.39.* est autem ea hujusmodi. *Cum id magnopere optem, ut Romanus Litterarum ludusA PRAESTANTISSIMIS DOCTORIBUS exerceatur, ut ii qui se bonis artibus dediderunt, ea ex re fructus uberrimos percipiant: de tua in mitioribus studiis doctrina certior factus, ad ea publice docenda Romae te sublegi, stipemque tibi dari jussi annis singulis ducentorum aureorum nummum. Quare volo ut ad Urbem quamprimum venias: libenti enim te animo, atque paterno videbo Dat. Romae 3. Kal. Oct. Anno 2. Roma.* Consuli etiam poterit *Joh. Pier. Valer. lib.1. de litterat. Infelic. pag.287. & lib.11. pag.336.*

(5) Pierus Valerianus *lib.1. de Litt. Infel. pag.284. Donatus Polius* inquit, *Vir Florentinus, Romanae Cathedrae Professor, Leonisque X. familiaritate non ingnobilis, in quo multae erant, & reconditae litterae &c.*

(6) Celsum Mellinum summa elegantia juvenem Leoni maxime earum fuisse, tradit Pierius Valerianus *lib.11. de Infel. Litter. p.338.* Utrum autem hic ille sit, qui Orationem habuit in Capitolio, quo tempore Leo X. P. M. a S.P.Q.R. statua fuit donatus, plane fallor. Ut ut sit, ea certe Oratio, quam anno 1735. publicavit Rodulphinus Venutus Vir doctissimus, Celsoque Mellino tribui oportere suspicatur: non elegantiam solum, sed etiam singularem Auctoris eruditionem testatam facit. Fuit autem is ipse Auctor Leonis *beneficio reformator Gymnasii anno eodem* quod munus ii tantum obire poterant, qui in eodem Athenaeo aliquam facultatem publice profitebantur. *Vide laud. Orationem pag.5. & Praefat. Venuti.*

(7) Consule *Pierium Valerianum lib.1. pag.288.*

(8) *Pier Valer. lib.1. pag.285.*

(9) Pier *Valer. lib.1. pag.285.*

(10) Paulus Jovius *lib.3. de Vita Leonis X. pag.58. Gymnsium*, inquit, *accitis undique gravissimarum artium Professoribus, ita instauravit, ut neque Bononiensi, neque Patavino, vel Doctorum praestantia, vel auditorum concursu concedere videretur.*

tissimus Pontifex in Basilium Chalcocondylam, quem tametsi juvenem admodum (1) esse cognosceret, quoniam tamen non aetatis, sed scientiae rationem haberi oportere censebat, nihil praetermisit, quod hominem posset alljcere, ut Romam veniret, atque illud onus subire pateretur. In summa copia Magistrorum, in maxima discentium multitudine, praestantissimis ingeniis hominum, singularibus propositis praemiis, incredibile dictu est, quod nomen, quae species, quae dignitas, quae majestas Athenaeo vestro accesserit.

Sed quid ego de Academia loquor? Circumspicite celeriter animo, quae tum fuerit hujus Amplissimae Urbis facies: cognoscetis profecto nullam domum illustrem fuisse, nullum Sacerdotum Collegium quod, gloria litterarum careret. Aureum (2) illud Augusti saeculum ea aetate redisse non inepte, neque inscite a quibusdam est judicatum, cum Poetae, Oratores, Philosophi, & quidquid esset eruditorum, non modo Principis gratia, sed etiam muneribus fruerentur (3). Non ego hic Scipionem Carteromachum (4) non Camillum Portium (5) non Johannem Antonim Pollionem (6) non Mutium Aurelium (7) splendido ceteroquin ingenio, & a Leone plurimum eorum merito decoratos, & auctos

(1) Vide Pierium Valerianum *lib.* 11. *pag.*337. *& Jovium in Elogiis pag.*56.

(2) C. Silvanus Germanicus *Carmin. in Statuam Leonis X. pag.* 176. *Edit.* Venuti An.1735.

Reddita Roma sibi est, aetasque revertitur auri,
Laudatos referens mores, nec dissona saeclo,
Ingenii vis ulla viget, facundia linguae
Major adest, seu jura foro tractare necesse,
Carmine seu claros docto memorare triumphos,
Sive cruenta placet bellorum gloria, numquam
Vis tam multa fuit, tantum se tempora mutant
Principis in mores, quae nam sine munere virus,
Quae non in precio est, Magno regnante Leone.

Erasmus quoque Roterodamus *Epist.* 174. *col.*150. *sensit*, inquit, *illico mundus Leonem gubernaculis rerum admotum, repente saeculum illud plusquam ferreum, in aureum versum &c.*

(3) Erasmus *ibid.* Petrus Alcyonius *in Med. Leg. Prior. pag.*10. *&c.*

(4) Scipio Carteromachus Pistoriensis Angeli Politiani auditor, ut ex illius ad Politianum Epistolis constat, *tametsi latinus erat, attamen vel Graeci ipsi in suae linguae cognitione, & subtilitate primas deferebant* [*Alcyon. in med. Leg. Poster. pag.*179.] ab Johanne Medice Cardinali, & Legato Julii II. *liberalissime tractatus est* [*Alcyon.* ibid. *pag.*247.] post Johanne ad Summum Pontificatum evecto plurimum gratia apud Principem valuit. Vide Pierium Valerianum *lib.*11. *pag.*356. 59.

(5) *Nihil dictione* Camilli Portii *suavius, nihil jucundius, nihil expolitius habebatur. Is a Leone X. P. M. Aprutinae Ecclesiae praefectus fuit, postquam Romanam Cathedram* summa cum laude *rexisset. Pier. lib.*1. *p.*266.

(6) *Vide Pierium lib.*1. *pag.*273.

(7) *Mutius Arelius Mantuanus, Magno & eleganti juvenis ingenio.... brevi admodum temporis curriculo magnum Poetam professus est quam juvenis promtitudinem admiratus Leo X. P. M. ne tali deesset ingenio, arci eum Mondulphiae praefecit &c. Pier. Valer. lib.*1. *pag.*283.

ctos, proferam. Mitto Camillum Palleottum (1) elegantis litteraturae juvenem, Julianum Camertem (2) Franciscum Priulum (3) Latinum Juvenalem (4) Johannem Franciscum Roboreum (5) Guidonem Posthumum aliosque sexcentos, ad quorum amplitudinem studium, laborem (6), & diligentiam conferebat. Ille Philippum Beroaldum juniorem (7) cujus acumen, elegantiam, doctrinam atque virtutem longa costantique experientia perspectam habebat, Palatinae Bibliothecae praefecit; Andream Lascarem affecit (8) maximis beneficiis; & ad alias dignitates primum, post ad Episcopatum Epidavrensem evexit Marcum Musurum (9) deditque operam, ut qui paribus meritis essent instructi, paria quoque praemia consequerentur.

Verum res ipsa omnino postulat, quoniam de Musuro tempus admonuit, paucis repetere, quae paullo ante ipsum inter, & Pontificem intercesserant. Cupiebat magnopere Leo Graecum sermonem, & disciplinas prope deperditas restituere, cumque jam magna esset apud omnes de Musuri dexteritate, & judicio singulari opinio, datis ad hominem litteris, vehementer est adhortatus, ut susciperet diligentem curam adducendi e Graecia decem, aut sane quot vellet bona indole, liberalique ingenio pueros, unde latinis vetustissimae linguae verus germanusque sensus pateret (10) & tamquam seminarium quoddam bonarum artium institui conficique posset. Quid ego nunc praeclarum hoc facinus praedicem? Extenuarem videlicet Leonis gloriam, si verbis illud vellem amplificare. Videtis ipsi, nihil esse laudabilius, nihil Sapientissimo Principe dignius, quam populis afflictis, atque vexatis opem intendere, curare ut pueri quoque ipsi splendido ingenio praediti fructum aliquem virtutis reportent, mandare hoc tantum negotium iis, qui gerere illud possent pro dignitate, vetteresque artes & linguas quasi civitate donare, quae in Graecia locum ubi consisterent, non habebant?

Quod si Academia, si Urbs ipsa tota litterarum gloria summa florebat, si qui suum in aliquo genere studiorum nomen profitebantur, me-

(1) *Pier. ibid. pag.*289.
(2) *Pier. ibid. pag.*34.
(3) *Pier. ibid. pag.*318.
(4) *Bembus in Praef. ad Epist. Leonis X. nomine abs se scriptas.*
(5) *Pierius ibid lib.*11.*pag.*361.
(6) *Jovius in Elogiis pag.*151.
(7) *Pierius ibid. lib.* 1. *pag.* 209. Jovius *lib.*3. *De Vita Leon. X. pag.* 58.
(8) Jovius *in Elog. pag.* 60. & Paulus Freherus *in Theatro Viror. Ecud. Tom.*2.*pag.*1430.
(9) *Jov. in Elog. pag.* 58. *Pier. lib.*22. *pagin.* 267.
(10) Bembus *lib.* 4. *Epist. Leonis X. nomine script. Epist.* 8. *pag.*31.

merita gloria fraudari Leonis aetate non poterant, quis non videt, hoc idem omnino in Aula contingere debuisse? revocate quaeso in memoriam, Auditores, quos ille ab Epistolis, quos a ceremoniis, quos a secretis sibi esse voluerit, atque inde conjicite, dignitates ceteras iis fuisse collatas, qui ad eas tuendas maxime apti esse viderentur. Quotidiano sermone epistolae sunt texendae. Nam reliquarum artium studia reconditis fere atque abditis e fontibus hauriuntur; in scribendo autem, cum elegantia servanda imprimis sit, tum vitium vel maximum est a vulgari genere orationis, & a communis sensus consuetudine abhorrere. Fingite nunc si potestis aliquos, qui hac facultate mirifice excelluerint. Hi certe Bembus, & Sadoletus fuerint, necesse est. His Leo simulatque renunciatus est Pontifex (1) onus illud imposuit, si tamen onus est appellandum, quod cum gloria feras & voluptate, atque hos ipsos in eodem munere fungendo, quoad vixit, principes semper adhibuit. Quid de Paride Crassio (2) dicam quem ceremoniarum, ut vocant, Magistrum elegit? Nonne in ritibus Ecclesiasticis ita fuit versatus, ut de genere illo rerum multa posteris reliquerit praestantissimi ingenii monumenta? (3) Longum est alios recensere. (4) Hoc breve dico; nulli ad honores curiae patuit aditus, qui in eo munere obeundo alteri cuiquam aut doctrina, aut dexteritate, aut experientia cedere posse videretur.

Sed minus, dicet aliquis, Theologis tribuebat. (5) Ita ne vero? Iisne minus deferebat Leo, quos locabat in altis amplisque gradibus honoris, & dignitatis? Undenam rogo haec tam inepta exorta suspicio est. Non fuit ille adeo rudis, & imperitus, ut ignoraret, quae sint Summi omnium Antistitis munera. Noverat sane, quod si Principi divinitus datum fuerit, ut rebus sacris religionisque ceremoniis cum salute Reipublicae praesit, is nihil potius, aut antiqius habere debeat, quam augere, ac late longeque propagare facultates eas, quae in jure sacrorum, in sacerdotum disciplina, & in divinarum rerum investigatione versantur.

(1) Petrus Bembus *lib.* 11. *Histor. Venet. pag.* 337. *Tom.* 1. *Edit. an.* 1724. & Paulus Jovius *lib.* 3. *de Vita Leonis X. pag.* 58.

(2) Paris Crassius *in Diar.*

(3) Scripsit *de Ceremoniis Cardinalium, & Episcoporum*. Ord. Romanum variosque ritus Ecclesiasticos multis operibus illustravit. Diarium quoque rerum gestarum Leonis X. elucubravit, quod cum in locis plerisque tum in hac nostra Biblioth. S.M. S.M. serv. Ms.

(4) Videndi Pierius *lib. de Infel. literator.* Paulus *Jovius in Elogiis*, & Lilius Giraldus in *Dialogo de Poetis suorum temporum*, & *in Paraenesi adversus Ingratos*.

(5) Id enim vitij exprobrant Leoni Historici quidam, quorum nomini parco, quamvis eorum libri omnium manibus teri soleant vide Natalem Alex. saec. 14. c. 1. art. 13.

tur. Ac censeo equidem Theologorum numero eos tantummodo haberi oportere, qui in sacris Bibliis, in doctrina Conciliorum, in praescriptis Romanorum Antistitum, atque in Patrum operibus sunt exercitati. Nam etsi disciplinae omnes, quae natura duce comparari ab homine possunt, rationis principiis insistere soleant; in Theologia tamen, quae res divinas ab oculis,& mentis lumine remotas considerat, non tam rationis, quam auctoritatis momenta quaerenda sunt.

Attendite nunc quanti paucos eos, qui tum vigebant, generis hujusce Theologos Leo Maximus fecerit. Non persequar oratione amplissima praemia, quibus Johannem Canigianum (1) Garsiam Loaysam (2) Cyprianum Benetum (3) Thomam Albizzium (4) cumulavit. Non loquar de Silvestro Prierate (5) quem Magistrum sacri Palatii declaravit, non de Zenobio Acciajolo (6) quem Vaticanae Bibliothecae praefecit, non de Augustino Justiniano primo illo *Heptaplorum*

(1) Johannes Maria Canigianus Dominicanus Theologus vir Sanctitate, & eruditione conspicuus a Leone X. P. Maximo anno 1515. Monachis Vallis Umbrosae praepositus fuit, postquam an. 1514. Congregationem Florentinam Sancti Marci admirabili aequitate administrasset. Ejus mentio fit non solum in Ms. Chronico S. Marci, sed etiam in Capitulo Generali FF.PP.Neapoli celebrato an.1515. *Item acceptamus ad beneficia Ordinis, & suffragia R.P.F. Johannem Mariam Canigianum ex nostro Ordine per Sanctissimum Dominum Nostrum in Abbatem Generalem Ordinis Vallis Umbrose adsumtum.*

(2) De Garsia Loaysa Hispano Theologo praestantissimo, & xxxix. Generali Magistro Fratrum Praed. post Cardinali, Leoni imprimis accepto, consulitor Echardus *Tom.* 11. *Scriptor. Ord. Praed.pag.* 39.

(3) Meminerunt quidem Cypriani Beneti Aragonensis *Ord. Praed. Theologi Heisengrenus, Simlerus, Labbeus, Nicolaus Antonius Pius, Altamura, Echardus*, & alii sane multi; sed nemo quisquam animadvertit, eum sub *Leone X.* in Romano Archigymnasio summa cum laude rexisse Cathedram Theologicam. Id vero constat ex illius *Tractatu de Prima Orbis sede, &c.* quem eidem Summo Pontifici dedicavit.

(4) Thomas Albizzius Florentinus Ordin. Praed. ob singularem in rebus Theologicis eruditionem a Leone X. ad Episcopatum Calliensem evectus est anno 1513. *Vide Eckardum Tomo secundo Scriptorum Ordinis Praedicatorum pagina quinquagesima tertia*, quo loco laudes tanti viri fuse persequitur. Sunt etiam alii, qui eum celebrant, quos praetereo.

(5) Echardus *Tom.* 11. *Scriptor.Ord.Praed. pag.*55.*Anno* 1415. *extincto Romae Fr. Johanne de Rafanellis.... Sacri Palatii Magistro, a Leone X..... ipso etiam inspirante Thoma Cajetano Ordinis Magistro, eidem Pontifici acceptissimo, ad idem munus sublectus est*, Silvester Prieras, qui a Julio *II. audita viri praestantia, Romam accitus fuerat anno* 1511. *ut Sacras ibidem litteras publice profiteretur statuto stipendio.* Laudant Silvestrum, Leander Albertus ejus auditor, Simlerus, Gotfridus, Olearius, Gerardus Johannes Vossius & alii, quos tacitus praetermitto.

(6) Zenobius Acciajolus Florentinus Ord. Praed. singulari Linguarum Grecae, & Latinae peritia valuit. Adolescens Politiano, Marsilio Ficino, Marco Antonio Sabellico, perquam familiariter usus est. Post Praedicatorum Familiae in Coenobio Sancti Marci nomen dedit, ut ex *Chronico Ms.* ejusdem *Coenobii* plane liquet. Tum vero Sanctorum lectioni vacare cepit, diligentemque navavit operam, ut quorumdam Patrum lucubrationes ex Graecis bo-

rum post Origenem conditore (1) non de Nicolao Schombergio, (2) non de ceteris Dominicanis Theologis, quos Antistitum infulis decoravit. Non tam sum ignarus, Auditores, non tam insolens in dicendo, ut omni ex genere orationem aucuper, & omnes undique flosculos carpam, atque delibem. Scio quid gravitas vestra, quid hic conventus, quid dignitas Leonis X. quid magnitudo rerum ab eo gestarum postulet. Praetermittam minora omnia, quorum simile forsitan alii quoque quidpiam aliquando fecerunt. Nihil dicam, nisi singulare, nihil, quod si de alio quopiam dicerem non mirabile videretur. Omnes omnium gentium atque Ordinum illustres Theologos laudare, adire etiam ipse per se se, cum liceret, attentissimo animo summa cum benignitate audire, praemiis deinde afficere; ac, si apti quidem fuissent, Ecclesiis rebusque sacris praeponere, sin autem privati majora commoda importare in Christianam Rempublicam potuissent, aliis honorum generibus augere solebat ne quisquam, Leone Pontifice, virtutem minus valuisse arbitraretur. Ille cum Florentiam contendisset, invitavit socios itineris Cardinales, ut secum una ad Sancti Marci Coenobium ire vellent, quod Cosmus Medices Pater Patriae a fundamentis erexerat, ibique

nis, latinas faceret aeque bonas. Praestat autem ipsius verba referre ex Epist. nuncupatoria *ad Leonem X.* quae extat in *Edit. Operis Theodoriti de curandis Graecorum Affection. Paris. an.* 1514. *Nunc, quidem, inquit cum Mundi vanitatem pertesus, Religionem cum priore vita commutavi, gentis vestrae beneficiis numquam carui. Etenim in Coenobio Divi Marci, quod Magnus Cosmus proavus tuus a fundamentis extruxit, Deo jam annos aliquot famulatus, e publica gentis vestrae Bibliotheca, quam Cosmus ibi luculentam aperuit, & ex ea quam jussu Patris tui Johannes Lascaris generosus homo, atque doctissimus e Graeciae latebris Florentiam importavit, fructus maximos suavissimosque percepi, saepe etiam ibi cum patribus illis meis ab ingruentibus maximis periculis bonitatis tuae praesidio liberatus. Ad quae Patris in me tui majorumque tuorum beneficia, tu id mihi seorsum, Pater Beatissime contulisti, quod ad pedes tuos gratulandi caussa provolutum, in Urbano S. Silvestri Oratorio ad honestam studiorum quietem humanissime collocasti, nostraeque aetati jam ad senectutem vergenti deesse nil pateris, quod ad Religiosi studiosique hominis necessarios usus commodaque pertineat, &c.* Zenobium porro a Leone Bibliothecae Vaticanae fuisse praefectum tradunt Possevinus *ad V. Zenobius*, *Echardus Tom.* 11. *pagr* 45. & alii plerique.

(1) Augustinus Justinianus Vir Hebraice, Graece, Chaldaice, &c. doctus a Leone *X.* ad Episcopatum Nebiensem promotus est: Edidit Psalterium *Hebraeum, Graecum, Arabicum, & Chaldaicum, cum tribus latinis interpretationibus*, quod Leoni merito nuncupavit. Vide Echardum *Tom.* 11. *Scriptor. Ordin. Praedicat. pag.* 98.

(2) Nicolaum Schombergium laudat imprimis Alcyonius in *Med. Legato Priore sub init.* Laudant & alii plerique apud Echardum. *Tom.* 11. *pagin.* 103. In Editione postrema Epistolarum Petri Bembi *Leonis X. nomine Scriptarum*. Augustinianus fuisse dicitur, nescio quo errore. Fuit enim Dominicanus. Nam in Coenobio S. Marci Florentiae vestem Ordinis a H. S. accepit. *an.* 1497. ibique professionem emisit, ut ex Ms. Chronico Profess. Coen. S. Marci plane colligitur. Ob singularem doctrinam a Leone X. Episcopus Capuanus renunciatus est.

que ſolido die manere, (1) ut eorum colloquiis frui poſſent, qui non modo Linguarum Orientalium, ſed rerum etiam Theologicarum peritia dicebantur excellere. Quid ego nunc referam, quos cum Pagnino, & ceteris omnibus ſermones conſeruit? Vidit tum quidem florentiſſima civitas Summum Chriſtiani Orbis Antiſtitem hortari vehementer Pagninum, virum optimum, Graece, Hebraiceque maxime doctum & ſua aetate Theologorum facile Principem, ut Interpretationi Latinae Sacrorum Bibliorum ſupremam manum imponeret. Sed parum fuit verbis hominem excitaſſe ad tantum opus perficiendum. Romam enim reverſus Pontifex, nullam moram ſibi eſſe interponendam putavit, quin Sanctem vocaret ad ſe, magnam verſionis partem evolveret, deinde ingentem pecuniae vim atque copiam ſuppeditaret, quo exacta ad Codices manuſcriptos, ac numeris omnibus abſoluta Interpretatio, & exſcribi diligenter, & typis commode excudi poſſet. (2) Plura ejuſmodi opera a ſummis viris non cogitata ſolum, ſed etiam ſcripta, non promiſſa, ſed in lucem Leonis ſumtibus edita, ac publicata ſi per otium liceret, commemorarem. Verum, ut extremum habeat aliquid Oratio mea, & ut ego ante dicendi finem faciam, quam vos me tam attente audiendi, concludam paucis, quae ſunt de Theologis a tanto Pontifice in ſacrum Cardinalium Collegium cooptatis. Nihil enim quiſquam poteſt ex omni memoria illuſtrius ſumere, quam uno eodemque die tot viros tanta peritia fuiſſe ad ampliſſimam illam dignitatem evectos? Admirabiles quippe in Theologia, & jure canonico progreſſus & laudes Pauli Æmilii Caeſii, Alexandri Caeſarini, Trivultiorum, Jacobatii, Campegii, AEgidii Viterbienſis, Thomae Cajetani celebrabuntur illae quidem, non ſolum noſtris, ſed pene omnium gentium linguis, neque ulla umquam aetas de illorum laudibus conticeſcet. (3) His nempe quorum opera ſaepe, ac multum pervolverat, quos in ſynodo Lateranenſi

(1) Ex Paride Craſſo *Diar. Ad Annum* 1516. *&* ex *Memoriis Mſs. Coenobii S. Marci*, Sacro Epiphaniae die factum id a Leone fuiſſe conſtat.

(2) Sanctes Pagninius Lucenſis Ord. Praed. Theologus imprimis celebris *Epiſt. Nuncup.* ad *Clem. VII.* Leo *X.* inquit, *me cum Romae agerem, accito, quam olim elucubraveram utriuſque Teſtamenti translationem, ut ſibi oſtenderem, benigne & perhumaniter injunxit. Is cum aliquot vidiſſet quaterniones, & ex iis cetera ſuo praeclaro perpendiſſet ingenio, volo, inquit, ut meis impenſis, totus tranſcribatur liber, & typis exacte reviſus excudatur: tum, ut novit tua Beatitudo, non modo pro ſcribis, verum etiam pro parandis iis quae opus erant executioni, impenſas ſuppeditavit, & ſequenti deinde anno nonnulla excuſa fuerunt*. Conſule Sixt. Senenſ. Bibl.

[3] Vide Paridem Craſſum in Diario L. X. ad an. 1517. Horum Cardinalium opera quae etiamnum extant recenſent Hiſtorici Eccleſiaſt. fere omnes. *Conſule Natal. Alex. ſaec. XVI. Cap. I. Art. 13.*

nenſi de abditis reconditiſque rebus diſſerentes identidem audiverat, his, inquam, ſociis conſiliorum, his religionis propugnatoribus ſemper eſt uſus, ubi de jure ſacrorum agebatur. Ex horum numero omnium doctiſſimum, abſit verbo invidia, Cajetanum Dominicani inſtituti decus immortale ac ſempiternum delegit, quem Legatum in Germaniam mitteret, ut Lutheri haereſim, quae latius in dies manabat, funditus, ſi poſſet excinderet (1). His de tot tantiſque beneficiis in Ordinem Theologorum, quos Pontifex inviſere, quos adjuvare, quos excitare atque allicere ad ea ſtudia perficienda, quos praemiis, honoribus, & dignitatibus decorare ſtudebat, loquacium hominum conqueſtio eſſe debuit? Illum ergo Pagnini (2) luctum, illum ſqualorem illas ſordes propter unum Leonem ſuſceptas, quaſi ſacrarum diſciplinarum exiſtimatio cum ejus interitu concidiſſet, non aliunde profectas dicent, quam quod ejuſmodi ſtudiis praeſidio eſſe Pontifex noluiſſet? Non ea fuit Longolii, qui contra Lutherum ſcribebat, ſententia, cum in tanto luctu, tanta acerbitate, tantaque litterarum jactura, vitam retinere nequiverit (3). Longe etiam aliter ſentiebant Zenobius Acciajolus (4) Silvanus Germanicus, & Arſenius Monembaſienſis, Archiepiſcopus (5), aliique ſexcenti, quos hic referre longum, atque operoſum eſſet, tantae beneficentiae teſtes locupletiſſimi, qui omnium ſtudiorum a Leone ſuſceptum fuiſſe patrocinium memoriae tradiderunt. Abeant igitur, qui hanc Principi Optimo notam inurere non verentur. Haec eſt enim via, mihi credite, & laudis & honoris, a bonis Viris, ſapientibus, & bene natura conſtitutis, non a loquacibus & imperitis laudari, & diligi.

At vero ſi tanta fuit Leonis erga litteratos caritas, & beneficientia, ut in iis amplificandis operam omnem atque induſtriam conſumere videretur, quotuſquiſque animum inducet ut cenſeat, potuiſſe hominem Romanae Reipublicae totiuſque Orbis commodis, atque utilitati proſpicere? Potuit ille quidem, quamvis multa acerba & turbulenta ſua aetas

[1] Paris Craſſus ad An. 1517. *Echard. T.2. Scriptor. Ordin. Praedicat. pag. 15. & alii.*

[2] Pagninus *in Epiſt. nuncup. ad Clementem VII. Sed proh dolor! illo [Leone] poſt haec brevi ex humanis ſublato.... gravi omnium maerore, intermiſſa ſunt omnia. Quo vulnere ſaucius cum neminem cernerem, qui meis lucubrationibus ſuppetias ferret, Italia demigrandum cenſui &c.*

[3] Vide Freher. *Tom. 2. par. 4. De Vitis Philoſoph. pag.* 1438.

[4] *Zenob. Acciaj. in Carmin.* quo complect. *Laud. Leon. X.*

[5] Arſenius Monembaſienſis Archiepiſcopus in *Epiſt.* Nuncupatoria ad Leonem X. praefixa libel. τῶν ἀποφθεγμάτων &c.

aetas habuerit, potuit, inquam, rebus Christianae Religionis omnibus, qua erat dexteritate consulere, atque ita sane consuluit, ut nihil praetermiserit eorum, quae ad Principis ac Pontificis optimi officium pertinerent. Evolvite Acta Synodi Lateranensis, & ad Reges, ad Episcopos, ad Patriarchas in longe dissitis regionibus constitutos a Leone scriptas epistolas, consulite salutaria ejus de reformatione morum praescripta in illustribus posita monumentis; comperietis profecto, restitutam concordiam Ordinum, extinctas simultates, propagatam religionem, sublata schismata, convulsas ac debellatas haereses, quae tum vastitatem Ecclesiae minabantur. Vidit eo Pontifice, Roma sublatas civiles ac privatas discordias, *ocium domi, pacem foris, procul bellum, intus annonam. Ille vectigalia sustulit, ille Urbem aedificiis exornavit, ille infinitam pecuniam addidit, quam in suum fiscum invehi solitam, pro congiario Romanis Civibus perpetuo divisit, ut ad solitos magistratus, quadringentae fere portiones numero annuae adderentur, ac totidem Cives inopes sublevarentur* (1) Sed quid ego haec persequor, quasi vero memoria apud quos, & de quo homine, & de qua re loquar, exciderit? Percrebuit enim apud vos, qui praesto adestis, & apud sapientes ceteros fama quaedam persuasioque communis, Leonem X. Pontificem Maximum, quin umquam a ceteris publicae, privataeque rei negotiis animum avocaret, mira quadam voluntate erga omnes Ordines, omnesque artes & facultates fuisse propensum. Atque utinam ille ad plures annos vitam produxisset! perfectum sane fuisset, ut universa studia litterarum ita Romae constituta manerent, ut ne lapsu quidem atque injuria temporum languere, aut debilitari possent. Equidem dicam ex animo, Auditores, quod sentio. Vidit superior aetas post intempestivum Leonis obitum liberales disciplinas rursum extingui ac pene in interitum ruere. Hoc nobis mali, hanc vastitatem, hoc excidium mors una Leonis X. attulisset; nisi Divina providentia factum fuisset, ut cum plures majorum nostraque memoria Pontifices bonarum artium patroni fuerint, tum is anno superiore ad Petri Sedem eveheretur, qui in augenda, propagandaque republica litterarum secundus esse Leoni non posset. Circumspicite animo, quas ille instituerit Academias, quos viros, quanta eruditione, quantaque doctrina selegerit, ut de rebus Sacris, atque Romanis sermonem haberent; videbitis profecto, & ordinem rectum ab eo, & vaganti li-

[1] Anonymus Auctor *Oration. in Laud. Leon. X. quam edidit Rodulph. Venutus*, *pag.* 127.